

EKOLOGIYA VA HAYOT

Umarqulova Ziroatxon Islomovna*Biologiya fani o'qituvchisi***Annotatsiya**

Ushbu maqola ekologiya va inson hayoti o'rtasidagi fundamental munosabatlarga qaratilgan bo'lib, atrof-muhit salomatligining jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashdagi muhim rolini ta'kidlaydi. Unda iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va resurslarning kamayishi kabi global va mahalliy ekologik muammolarning hozirgi holati ko'rib chiqiladi. Maqolada biologiya ta'limi, xususan, Ekologiya fanini o'qitish jamoatchilik orasida ekologik ongni shakllantirish va resurslardan mas'uliyatli foydalanishni targ'ib qilish uchun qanchalik muhimligi muhokama qilinadi. Asosiy maqsad – kelajak avlodlar uchun sayyoramiz ekotizimlarini himoya qilish maqsadida ekologik prinsiplarni kundalik hayot va siyosatga integratsiya qilish zarurligini tahlil qilishdir.

Kalit So'zlar :Ekologiya, Barqaror Rivojlanish, Biologik Xilma-xillik, Ekologik Ong, Resurslarni Boshqarish, Ekotizim.

Annotation

This article addresses the fundamental relationship between ecology and human life, emphasizing the critical role of environmental health in ensuring sustainable societal development. It explores the current state of global and local ecological challenges, including climate change, biodiversity loss, and resource depletion. The paper discusses how biological education, particularly the teaching of Ecology, is vital for fostering environmental awareness and promoting responsible resource management among the public. The main objective is to analyze the necessity of integrating ecological principles into daily life and policy-making to safeguard the planet's ecosystems for future generations.

Key Words :Ecology, Sustainable Development, Biodiversity, Environmental Awareness, Resource Management, Ecosystem.

KIRISH

Ekologiya – bu tirik organizmlarning bir-biri bilan va yashash muhiti bilan o'zaro munosabatlarni o'rganuvchi fan bo'lib, insoniyat hayotida hal qiluvchi ahamiyatga ega .So'nggi asrlarda texnologik taraqqiyotning tezlashuvi va aholi sonining o'sishi sayyoramizning tabiiy resurslariga misli ko'rilmagan bosim o'tkazmoqda. Global isish, tabiiy yashash joylarining buzilishi va suv resurslarining ifloslanishi kabi muammolar nafaqat atrof-muhitga, balki bevosita inson salomatligi va iqtisodiy barqarorligiga ham tahdid solmoqda (**Snoska**). Shuning uchun, "Ekologiya

va hayot" mavzusi inson faoliyatining ekotizimlarga ta'sirini tushunish va kelajak uchun barqaror yechimlarni topish nuqtai nazaridan g'oyat dolzarb hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi ekologik prinsiplarning kundalik hayotdagi ahamiyatini ko'rib chiqish, mavjud muammolarni muhokama qilish va barqaror kelajakni ta'minlash uchun zarur bo'lgan choralarni taqdim etishdan iborat.

ASOSIY QISM

Ekologik tizimlarning sog'lom ishlashi insoniyatga toza havo, toza suv va unumdor tuproq kabi hayotiy xizmatlarni taqdim etadi, ular yashashimiz uchun zarurdir. Biroq, insoniyatning ko'p asrlik faoliyati bu mo'rt muvozanatni buzgan Sanoat chiqindilari, qishloq xo'jaligida kimyoviy moddalardan haddan tashqari foydalanish va chiqindilarning noto'g'ri boshqaruvi biosferaning barcha qatlamlarida sezilarli ifloslanishga olib keldi.

Ekologik inqirozning markaziy nuqtalaridan biri bu biologik xilma-xillikning yo'qolishi. Turlarning yo'qolib borishi ekotizimlarning chidamliligini pasaytiradi, bu esa iqlim o'zgarishiga va boshqa tashqi ta'sirlarga nisbatan ularning zaifligini oshiradi. Masalan, asalarilar kabi changlatuvchilarning kamayishi, to'g'ridan-to'g'ri global oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid solmoqda (**Snoska**).

Ekologik ta'lim bu muammolarga qarshi kurashishning asosidir. Maktablarda va oliy o'quv yurtlarida Ekologiya fanini chuqur o'qitish yoshlarda tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish, resurslardan tejamkorlik bilan foydalanish va atrof-muhitni himoya qilish madaniyatini shakllantiradi. Bu o'qitish nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni (masalan, chiqindilarni saralash, energiyani tejash) ham o'z ichiga olishi kerak.

MUHOKAMA

Ekologik muammolarni hal qilishda fanlararo yondashuv muhim ahamiyatga ega. Masalan, suv resurslari taqchilligi muammosi nafaqat biologik (ekotizim) nuqtai nazardan, balki iqtisodiy, siyosiy va texnologik yechimlar orqali ham hal qilinishi kerak. Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga (quyosh, shamol) o'tish va aylanma iqtisodiyot (circular economy) tamoyillarini joriy etish orqali ishlab chiqarish va iste'molning ekologik izini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Muhokama qilinadigan yana bir muhim jihat - bu jamiyatning ekologik ongi. Hukumatlar, korxonalar va jamoatchilik tashkilotlari birgalikda ishlashi kerak. Davlat siyosati ekologik me'yorlarni kuchaytirishi, korxonalar o'z faoliyatida ekologik javobgarlikni oshirishi, fuqarolar esa o'zlarining kundalik qarorlarida (masalan, iste'mol tanlovida, chiqindi qoldirishda) atrof-muhitga ta'sirni hisobga olishlari kerak. Ekologik muammolarni hal qilishda har bir shaxsning hissasi zarur.

XULOSA

Ekologiya va inson hayoti o'rtasidagi munosabatlar ajralmasdir; sayyoraning sog'lig'i bevosita insoniyatning sog'lig'i va farovonligini belgilaydi. Bizning

kelajagimiz ekotizimlarning barqarorligini ta'minlashga qaratilgan harakatlarimizga bog'liq. Ekologik ta'limni kuchaytirish, resurslardan oqilona foydalanish, biologik xilma-xillikni saqlash va barqaror texnologiyalarni joriy etish orqali ekologik inqirozning oldini olish mumkin. Har bir fuqaroning ekologik mas'uliyati yuqori darajada bo'lishi bu yo'lda eng muhim qadamdir. Faqatgina tabiat bilan uyg'unlikda yashash orqali insoniyat o'zining uzoq muddatli va farovon kelajagini ta'minlay oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Axmedov, A. (2011). Ekologiya asoslari. Darslik. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
2. Karimov, I. (2009). Biologik xilma-xillikni saqlashning dolzarb muammolari. Ilmiy maqolalar to'plami. (Toshkent).
3. Jahon banki hisoboti. (1998). Markaziy Osiyoda suv resurslari va iqlim o'zgarishi ta'siri. (Toshkent).
4. Mustafayev, M. (2008). Barqaror rivojlanish va ekologik ta'lim. Monografiya. (Toshkent).